

Inga Jēruma, mēnešraksta *Muzeju Vēstnesis* redaktore

Jāņa Akuratera muzejā runā un dzied Jāņa Ziemeļnieka dzeju, izspēlē dažas viņa likteņlinijas

Visu novembri Jāņa Akuratera mājā tika piesaukts leģendām un mītiem apvītais, agri mirušais dzejnieks (1897–1930). *Jānis Ziemeļnieks – Es eju bojā, iekārodams tevi...* – tā saucās sarīkojums, kurā režisors un dažādu uzvedumu iecerētājs un realizētājs Viktors Jansons stāstīja par dzejnieku un runāja viņa vārsmas, bet Juris Kulakovs spēlēja un dziedāja savu dziesmu ciklu «Ētera odējs» ar Ziemeļnieka tekstiem.

Ja idejas autors un īstenotājs ir Viktors Jansons, tad zinām, ka gaidāms kaut kas neparasts un visbiežāk arī – diskutējams. Pat tie, kuri viņa piedāvātās multimākslinieciskās izrādes neatzīst, nevar noliegt, ka neparasts un diskutējams redzējums var būt vērtība pati par sevi. To sajūtis otrs mākslinieks – Juris Kulakovs un iedvesmojies radīt dziesmu ciklu, kura mūžs – nešaubos – pārsniegs muzeja akcijas ietvarus.

Manuprāt, vērtīgs bijis arī fakts, ka ne Jansons, ne Kulakovs agrāk par Ziemeļnieku neko daudz nav zinājuši – izpalikuši ieskati un aizspriedumi, materiālu abi mākslinieki pētījuši, tā sakot, ar svaigu aci.

... Dīvainais sākas jau telpā – pirmā stāva zāle izskatās kā remonta laikā – izklāta ar caurspīdīgu, arābu rakstiem rotātu polietilēna plēvi, vidū stāv zelta krāsā nokrāsota vanna, pie sienas galdiņš ar viņa pudelēm un glāzēm. (Dizainu veidojusi SOME 1.) Vannā Viktors Jansons skalo savu mēteli (?) un pēc tam pakar to, lai notecinātu ūdeni. Mēteli savulaik esot palienēts no Nacionālā teātra kostīmu noliktavas un, sakarā ar teātra remontu, joprojām neatdots. Zāle šādi esot izdekorēta ar nolūku neatgādināt par tās saimnieku Akurateru, kaut gan Ziemeļnieks bijis biežs viesis šajā namā.

Viktors Jansons pauž kaut ko no dzejnieka dzīvesstāsta, runā viņa dzeju, ik pa brīdim iesaistot sarunā ar publiku. Manā gadījumā (28. novembrī) tie ir galvenokārt skolēni, tāpēc sarīkojumu uztveru vairāk viņu acīm un ausīm nekā savām.

Viktors Jansons ar savu fascinējošo būtību, protams, uzmanību piesaista vienmēr. Bārdai un matiņiem plīvojot viņš žestikulē un sauc: «Opījs... opījs... opījs...» Lai gan izrādes režisors un aktieris trāpīgi un asprātīgi apspēlē vairākus svarīgus dzejnieka dzīves faktus, tomēr galvenais uzsvars likts uz Jāņa Ziemeļnieka slimību – atkarību no narkotikām.

Kaut kas noslēpumains, tumšs, baiss, bet, iespējams, arī ļoti pievilcīgs ir šajā tematā – dzejnieks un opījs. Tā izskan kā caurviju tēma visam sarīkojumam, pie tās Viktors Jansons atgriežas atkal un atkal. Sarīkojumu apmeklēju kopā ar Latvijas Mākslas akadēmijas pasniedzēju, mākslas zinātnieci Ingrīdu Burāni, un tā bija tieši viņa, kas man iečukstēja ausī: «Muzeoloģija un narkoloģija?!» Mēs abas savos gados pārāk daudz zinām par šo postu, pārāk daudzi mūsu draugi un tuvinieki ir burtiskā nozīmē nosliukuši šajās vielās, lai mēs spētu ar tām koķētēt, tāpēc mūsu ausīm «opījs» un «narkomāns» nozīmē tikai traģisku likteni un neko citu. Var jau būt, ka ir romantiski apzināties – tālajos 30. gados kāds talantīgs dzejnieks un interesants cilvēks ir gājis bojā no opija pārdozēšanas tieši Jēzus Kristus vecumā, bet... Personiski man labāk gribētos, lai viņš būtu palicis dzīvs. Tāpat kā X, Y, Z un visi citi. Pielāju, ka jauniešu apziņā nāve no narkotikām arī savā ziņā ir romantika – daudzi viņu elki tāpat dzīvi beiguši tieši šādi. Kad tev ir 15 vai 18, tu nesaproti, ka nāve vienmēr ir tikai nāve un nekas vairāk. Cilvēkam nav dotas vairākas dzīvības kā datorspēlītēs.

Viktoram Jansonam rokā viņa glāze («bez tās izrāde par Ziemeļnieku nebūtu pilnīga» – aptuveni tā tiek teikts), viņu spēlēšanas un dziedāšanas starplaikos iemalko Juris Kulakovs, bet jaunieši, kuriem Jansons uzdod retorisku jautājumu: «Jūs jau viņu nedzerat?», draudzīgi smejas. Kā tad!

Kas no šī sarīkojuma paliek jauniešu galvās, to es, protams, nevaru pateikt. Tam, ka viņi šo pasākumu ieregistrēs kā interesantu piedzīvojumu, gan ticu. Domāju arī, ka viņiem radīsies dziļāka interese par Ziemeļnieku un viņa dzeju – viņš tiek pieteikts spilgti un apjomīgi. Ja diskā parādīsies Jura Kulakova dziesmu cikls, daudzi no viņiem to droši vien iegādāsies.

Kas palika man? Interesants vakars kopā ar trim radošām personībām, no kurām viena – dziļi traģiska. Ingrīdai Burānei šķita, ka Viktors Jansons stilistiski nestrādā pietiekami tīri, man brīžiem nebija īsti saprotams, ko viņš vairāk eksponē – dzejnieku vai sevi, un

sarīkojums ievilkās apmēram pusstundu par ilgu. Iespējams, ka tā ir mana vecuma pazīme, bet gandrīz visu, ko pēdējos gados skatos, vēlētos saīsināt par 30–40 minūtēm...

Jebkurā gadījumā – paldies projekta kuratorei Mairai Valterei un muzeja kolektīvam – tas bija notikums!

■ zāle bija pārpildīta.

■ Viktors Jansons – ekspresīvs un fascinējošs, kā vienmēr.

■ «Jums būs tā laime sēdēt tik tuvu pašam Kulakovam!» meitenēm teica Viktors.

